

نگاهی به بزه افساد فی الارض درمورد برخی از بازداشت شدگان اخیر

سیدمهدی جنتی، وکیل دادگستری: در روزهای اخیر خبرهایی درباره صدور حکم اعدام برای برخی از بازداشت‌شدگان اعتراضات اخیر به اتهام محاربه و اجرای آن توسط قوه قضائیه در رسانه‌ها منتشر شده که درباره این احکام و روند دادرسی آنها اظهارنظرهای متعددی از ناحیه حقوق‌دانان صاحب‌نظر به عمل آمده است. با وجود این انتساب بزه افساد فی الارض به برخی دیگر از بازداشت‌شدگان وقایع اخیر و صدور حکم اعدام برای افرادی که متهم به ارتکاب این بزه در دستگاه قضائی کشور شده‌اند، ضرورت بررسی این بزه و ارکان و خصوصیات آن را بیش از پیش نمایان کرد.

قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ برخلاف اسلاف خویش برای اولین بار، بزه افساد فی الارض را از بزه محاربه به صورت مستقل مورد جرم‌انگاری قرار داد و به این ترتیب قانون‌گذار درباره ارتکاب گسترده برخی از جرائم، قائل به تحقق بزه افساد فی الارض شد.

به موجب ماده ۲۸۶ این قانون که در ذیل فصل نهم با عنوان «بغی و افساد فی الارض» آمده است مقرر شده: «هرکس به‌طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اختلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایرکردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها گردد به‌گونه‌ای که موجب اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی الارض محسوب و به اعدام محکوم می‌گردد».

به این ترتیب بر مبنای مقررات ساده مرقوم، طرق ارتکاب بزه افساد فی الارض و رفتارهایی که وسعت آنها می‌تواند منتهی به تحقق بزه افساد فی الارض شود احصا شده است و این رفتارها به‌ترتیب مندرج در ماده ۲۸۶ عبارت‌اند از:

- جنایت علیه تمامیت جسمانی
- جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور
- اختلال در نظام اقتصادی کشور
- احراق و تخریب
- پخش مواد سمی و میکروبی
- دایرکردن مراکز فساد و فحشا
- معاونت در رفتارهای مذکور.

از حیث عنصر مادی، این رفتارها در صورتی که حائز دو ویژگی زیر باشند مصداق افساد فی الارض خواهند بود:

اول اینکه به صورت گسترده ارتکاب پیدا کرده باشند و دوم اینکه ارتکاب این جرائم موجب اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع شود.

وصف گسترده‌گی، هم‌ناظر بر رفتار مرتکب و هم‌ناظر بر آثار آن است؛ ازاین‌رو چنانچه رفتارهای مجرمانه موضوع ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی با وجود ارتکاب در سطح وسیع منتج و منجر به اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع نشود، بزه افساد فی الارض محقق نخواهد شد و بالعکس اگر رفتاری که به صورت محدود ارتکاب پیدا کرده و فاقد وصف گسترده‌گی است اما آثار وسیع و گسترده‌ای از خود بر جای بگذارد نیز منتهی به تحقق بزه افساد فی الارض

● جدول ۴۴۰۰ :طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- عموی عرب- علم حرکت اجسام بر اثر نیرو- مقاومتین ماهیچه بدن ۲- مجموعه‌داستانی نوشته جلال آل‌احمد- بخشی از روده کوچک ۳- سخنوران- دستگاه آردکردن غلات- صدای پنچری ۴- افزون‌شونده- جیره و مقرری- آینده ۵- شجاع- پیروی‌کردن- کبیر ۶- از وسایل ارتباط جمعی - خودروی باربری کوچک- نماهنگ ۷- بسیار شکمو- تباه‌شده- در حال دویدن ۸- از دل پریوز برآید- کشمش درشت و سیاه- لبلند ملیح- همه را شامل می‌شود ۹- جادوگر- واضع شریعت- واحد اندازه‌گیری شدت نور ۱۰- همسر حضرت ابراهیم(ع)- ظالم و ستمکار- نشئت‌کردن ۱۱- وسیله‌ای برای پرواز- ورم- چاشنی کباب ۱۲- حسرت- ناپایدار- حرکتی در زمیناسبتیک ۱۳- گونه- گرتکودیل بومی سیستان‌ولوچستان- کارگر-کشتارگاه ۱۴- ملیت ویکتور هوگو- کاغذ مصریان قدیم ۱۵- سرمشق و الگو- از آثار شهید مرتضی مطهری- قومی ایرانی

عمودی:

۱- بسیار مورد توجه- اولین حرف الفبای یونانی ۲- ضمیر اول شخص مفرد- کل شقایق- سریع‌السير ۳- متولدشده- پارچه باریکی که به لبه آستین دوخته می‌شود- جانشین وی ۴- بصری- از نقوش اسلیمی- کناه کوچک ۵- امر به بافتن- روشنی تصویر- برقرارکردن ارتباط تلفنی ۶- پشیمانی- از پسران فریدون پیشدادی- گوناگونی ۷- حرف ندا- خوش‌خلق- دیدارکردن از جایی ۸- گشادشدن- سراینده مجموعه‌شعر شگفتن در مه ۹- گلی

نخواهد شد و در واقع هیچ دادگاهی نمی‌تواند صرفا با استناد به مقررات ذیل ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی از حیث نتیجه حاصل از جرائم احصایی مورد اشاره در صدر ماده مرقوم و بدون احراز گستردگی رفتار مرتکب، حکم بر تحقق بزه افساد فی الارض صادر کند و صرفا می‌تواند مرتکب را به‌واسطه ارتکاب هریک از رفتارهای مجرمانه موضوع ماده مورد بحث و در قالب جرم مستقل و بامحو رفتاری که به قید مجازات در قانون، ممنوع شده‌اند محاکمه و در صورت احراز تحقق جرم، به تحمل کیفر محکوم کند و نه به عنوان افساد فی الارض.

از طرفی باید توجه داشت که در بزه افساد فی الارض، آنچه موضوعیت دارد؛ وسیع‌بودن «رفتار» است نه «اخبار». به عبارتی دیگر نمی‌توان وسعت خیر ارتکاب یک رفتار مجرمانه را بر فرض وقوع، به رفتار ارتكابی نیز تسری داد و با استناد به وسیع‌بودن اخبار، وسعت رفتار را نیز استنتاج کرد؛ ازاین‌رو انتشار گسترده خبر قتل یک نفر در جراید و رسانه‌های داخلی و خارجی حتی بر این فرض که منتهی به اختلال شدید در نظم عمومی در حد وسیع شود را نمی‌توان افساد فی الارض دانست.

رفتار نیز زمانی می‌تواند وسیع باشد و وسعت پیدا کند که جمع قابل توجهی از مردم، رفتارهای مجرمانه یک فرد و آثار آن را مشاهده یا درک کرده باشند و به‌تدریج فرد مورد نظر، اشتهار به فساد پیدا کرده یا به‌عنوان فردی مُقدم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور شناخته شود و الا دامادی که فردی اشتهار نسبی به رفتارهای مجرمانه متکثری که در ماده ۲۸۶ احصا شده، پیدا نکرده باشد و مردم آثاری مانند اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا

اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع را درک نکرده باشند، طبعاً بزه افساد فی الارض نیز محقق نخواهد شد.

علاوه بر آنچه در سطور پیشین به آن اشاره شد، بزه افساد فی الارض در زمره جرایم عمدی است که به موجب ماده ۱۴۴ قانون مجازات اسلامی در تحقق آن علاوه بر علم مرتکب به موضوع جرم، باید قصد او در ارتکاب رفتار مجرمانه نیز احراز گردد و در جرائمی که وقوع آنها براساس قانون منوط به تحقق نتیجه است، قصد نتیجه یا علم به وقوع آن نیز باید محرز شود؛ بنابراین توجه به اینکه قانون‌گذار در تبصره ذیل ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی، علم مرتکب به مؤثربودن رفتارهای ارتكابی از حیث اختلال گسترده در نظم عمومی، ایجاد ناامنی، ایراد خسارت عمده یا اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع را شرط تحقق بزه افساد فی الارض دانسته است؛ حتی در صورتی که چنان نتایجی هم از رفتارهای مرتکب حاصل شده باشد، دادگاه نتواند علم مرتکب به مؤثربودن رفتارهای ارتكابی متهم را از حیث آثار و نتایج آنها احراز کند، باز هم امکان صدور حکم محکومیت به اتهام بزه افساد فی الارض وجود نخواهد داشت.

به همین دلیل هم هست که قانون‌گذار در تبصره ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی مقرر کرده است که: «هرگاه دادگاه از مجموع ادله و شواهد قصد اختلال گسترده در نظم عمومی، ایجاد ناامنی، ایراد خسارت عمده یا اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع یا علم به مؤثربودن اقدامات انجام‌شده را احراز نکند و جرم ارتكابی مشمول مجازات قانونی دیگری نباشد، با توجه به میزان نتایج زبان‌بار جرم، مرتکب به حبس تعزیری درجه پنج [حبس بیش از دو سال تا پنج سال] یا شش [حبس بیش از شش ماه تا دو سال] محکوم می‌شود».

به این ترتیب با توصیفی که از بزه افساد فی الارض از منظر قانون مجازات اسلامی به عمل آمد؛ اصولاً انتساب این بزه به بازداشت‌شدگان وقایع اخیر به شدت متعذر و فاقد مبنای شرعی و قانونی است؛ زیرا قطع نظر از آنکه مدت‌زمان اعتراضات اخیر به اندازه‌ای نیست که بتواند کسی را قادر به ارتکاب رفتارهای مجرمانه موضوع ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی به طور گسترده و با نتایج و آثار وسیع مورد نظر مقنن در ماده مرقوم کند، از میان عناوین هفت‌گانه مجرمانه مندرج در ماده اخیرالذکر، صرفاً «جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی» کشور است که ارتکاب آنها به‌طور گسترده و با نتایج و آثار وسیع مورد نظر قانون‌گذار ممکن است فردی را در مظان اتهام افساد فی الارض قرار دهد که این جرائم نیز منهای بغی (به معنی قیام مسلحانه در برابر نظام جمهوری اسلامی ایران) که در ماده ۲۸۷ قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده است در فصل اول کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی و در بین مواد ۴۹۸ تا ۵۱۲ پیش‌بینی شده که عمده آنها با رفتارهایی که به بازداشت‌شدگان اخیر منتسب شده است، نسبت و قربانی ندارد و صرفاً مقررات ماده ۶۱۰ با عنوان اجتماع و تبانی برای ارتکاب جرائمی ضد امنیت داخلی یا خارجی است که ارتکاب آن در سطح وسیع و گسترده به نحوی که منتهی به اختلال شدید در نظم عمومی کشور و ایجاد ناامنی در سطح وسیع شود، می‌تواند فردی را در مظان چنین اتهامی قرار دهد که طبعاً این موارد را باید به صورت مجرد و ناظر بر اوصاف رفتار فردی که متهم به ارتکاب چنین جرمی شده است، بررسی کرد و در نتیجه نمی‌توان وضعیت عمومی کشور را تسری به رفتار کسی داد که رفتار او نه‌تنها آثار وسیعی نداشته بلکه به صورت گسترده نیز ارتکاب پیدا نکرده است.

یادداشت

لزوم تعریف جامع رابطه «ضابط قضائی» و «قاضی»

حسین بشیری پژوهشگر حقوق و رسانه

در حال حاضر به واسطه فقدان پلیس قضائی در کشور، نیروی انتظامی و نیروهای نهادهای امنیتی و برخی دیگر از نهادهای دولتی به عنوان ضابط در حوزه‌های مربوط به خویش دخالت دارند و با دستگاه قضائی کشور همکاری مؤثر دارند و بدیهی است که بدون حضور و همکاری ضابطان، بسیاری از امور قضائسی معطل باقی مانده و قضات به‌ویژه در امور کیفری بدون همکاری و تعامل با ضابطان قضائی، امکان اتخاذ تصمیم را ندارند. ماده ۳۰ قانون آیین دادرسی کیفری احراز عنوان ضابط دادگستری منوط به فراگیری مهارت‌های لازم با گذراندن دوره‌های آموزشی زیر نظر مرجع قضائی و تحصیل کارت ویژه ضابطان شده و تحقیقات و اقدامات صورت‌گرفته از سوی اشخاص فاقد این کارت ممنوع و بی‌اعتبار اعلام شده است. در همین راستا و در اجرای تبصره ۲ این ماده در سال ۱۳۹۸ آیین‌نامه احراز عنوان ضابط دادگستری در ۲۲ ماده به تصویب رئیس وقت قوه قضائیه رسید که مفاد آن بیشتر ناظر بر نحوه آموزش ضابطان و مسائل اجرایی در خصوص نظارت و ارزیابی آموزش ضابطان بود و در مورد همکاری و رفتار متقابل قضات و ضابطان ساکت است؛ بنابراین به نظر می‌رسد تهیه دستورالعمل جامعی مربوط به ساماندهی روابط قضات و ضابطان امری بسیار مهم و اثرگذار است و ضابطه‌مندی دوسویه ارتباط قضات و ضابطان، چالش‌های موجود را برطرف خواهد کرد و باعث خواهد شد حدود اختیارات و وظایف ضابطان در قبال مراجع قضائی و قضات شفاف و مشخص شود و امکان دخالت ضابطان در امور قضائی به حداقل ممکن کاهش یابد. باید خاطر‌نشان کرد در روز چهاردهم تیرماه ۱۴۰۰ هنگامی که حجت‌الاسلام محسنی‌اژه‌ای صندلی رئیس عدلیه را از حجت‌الاسلام سیدابراهیم رئیسی تحویل گرفت، هنگام سخنرانی خود به یک موضوع بسیار مهم و حیاتی برای دستگاه قضا اشاره کرد. وی در این جلسه با اشاره به لزوم بازنگری در قوانین، مقررات و روش‌های ارتباط میان ضابط و قاضی گفت: اکنون هم وجود ضابط و هم وجود قاضی ضروری است و این دو با یکدیگر ارتباط وسیعی دارند؛ اما باید در نوع ارتباط این دو و این میان متوترک آنها بازنگری داشته باشیم تا به نفع نظام، کشور و ارزش‌ها باشد. محسنی‌اژه‌ای اظهار کرد: بازنگری در نحوه سرویس دهی به مقامات امنیتی، انتظامی و اطلاعاتی برای ایجاد امنیت، آرامش به صورت گسترده برای همه اقشار جامعه و با هدف پیشگیری از نفوذ دشمنان و بدخواهان در لایه‌های مختلف نظام و ادارات و جلوگیری از تجسس و تفحص بی‌مورد و احیاناً ورود به حريم خصوصی از دیگر محورهایی است که در دوره جدید پیگیری می‌شود. رئیس قوه قضائیه اضافه کرد: توجه ویژه به خانواده بزرگ قوه قضائیه از دیگر محورهای است که در دوره تحول پیگیری خواهد شد؛ هرچند در سال‌های مختلف تلاش‌های وافر شده و از رؤسای قبلی قوه قضائیه تشکر می‌کنم. وی ادامه داد: باید به خانواده قوه قضائیه توجه بسیاری شود تا مردم این خانواده بزرگ را بشناسند و صیانت کامل از قوه قضائیه صورت گیرد زیرا اگر در این قوه کوچک‌ترین لک‌های وجود داشته باشد، بلافاصله دیده می‌شود. چند روز پیش هم یک عضو شورای عالی قوه قضائیه در همایش «فرمان هشت‌ماده‌ای امام خمینی (س) منشور حقوق شهروندی» گفت: جلوگیری از تعدی ضابطان خیلی مهم است و خیلی به آن نیاز داریم. اگر به استقلال قضات ذرهای خدشه وارد شود، حقوق افراد رعایت نمی‌شود. ضابطی که می‌تواند یک سوسی پرونده باشد، اگر بخواهد بر ذهن قاضی حاکم شود، وای به حال آن متهم و معلوم است که دیگر هیچ کاری نمی‌تواند بکند. ضابط نباید حاکم بر فکر، ذهن و تصمیم‌گیری قاضی شود. ضابط مثل یک طرف ماجرا و در واقع شاکي ماجراست، قاضی به طور مستقل باید بتواند حرف‌های ضابط را نقد و تحقیق کند و حرف‌های این را هم بشنود و به وکیلش فرصت بدهد که مداخله کند. حجت‌الاسلام دکتر هادی صادقی، رئیس مرکز توسعه حل اختلاف قوه قضائیه و استادتمام دانشگاه قرآن و حدیث در این همایش تاکید کرد: فرصت‌ها زود می‌گذرند و ما باید دنبال تحول جدی باشیم. اسم دوره جدید قوه قضائیه را «دوره تحول و تعالی» گذاشته‌اند و درون قوه هم همتی ایجاد شده که به سمت رعایت بیشتر حقوق شهروندان، متهم و بزه‌دیده حرکت کنیم ولی این تنها با تصمیماتی که در رأس قوه گرفته شود حل نخواهد شد و در جامعه باید روی فرهنگ‌سازی کار شود؛ باید آن‌قدر گفته شود که به گفتمان غالب تبدیل شود. ما این ضعف را داریم که متأسفانه در فرهنگ عمومی و فرهنگ حقوقی ما این مقدار که باید نقد شود روش‌های نادرست با احیاناً ناعادلانه و غیرمنصفانه، کم‌کار می‌شود؛ ازاین‌رو به نظر می‌رسد در دوره حاضر و با توجه به اتفاقات چند ماه اخیر و حجم کاری ضابطان قضائی و قضات جهت بررسی پرونده برخی از افراد مرتبط با اعتراضات اخیر باید موضوع تبیین و تعریف رابطه ضابط قضائی و قاضی بار دیگر مورد توجه قرار گیرد و این یک اصل مهم است که کم‌کاری در این موضوع می‌تواند اثرات جبران‌ناپذیری در آینده داشته باشد.

● سودوکو سخت ۳۳۹۶

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود. ۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

● سودوکو ساده ۳۳۹۶

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عده‌های بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

حل سودوکو سخت

۸	۱	۷	۵	۴	۶	۲	۳
۳	۹	۲	۱	۷	۵	۶	۸
۶	۲	۵	۸	۳	۹	۱	۴
۲	۳	۸	۶	۵	۱	۴	۷
۵	۷	۱	۹	۲	۳	۴	۶
۴	۹	۷	۲	۳	۸	۱	۵
۷	۴	۳	۱	۸	۵	۶	۲
۱	۵	۲	۳	۶	۷	۸	۱
۱	۸	۶	۹	۷	۲	۳	۵

۶	۷	۳	۲	۹	۸	۱	۴	۵
۸	۱	۲	۳	۵	۴	۶	۹	۷
۹	۵	۴	۷	۶	۱	۲	۳	۸
۱	۴	۵	۸	۲	۷	۹	۶	۳
۳	۶	۷	۴	۱	۹	۵	۸	۲
۲	۸	۹	۶	۳	۵	۷	۱	۴
۷	۲	۶	۱	۸	۳	۴	۵	۹
۲	۹	۸	۵	۷	۳	۲	۱	۴
۵	۳	۱	۹	۴	۸	۲	۷	۶

● حل جدول ۴۳۹۹

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	ا	ک	ز	د	ی	و	ن	م	خ	ر	غ	ب	ا	ی
۲	م	ل	ل	ا	د	ب	ی	ا	خ	م	ن	م	ن	ا
۳	م	ب	ب	و	ط	م	خ	د	ر	خ	ر	خ	ر	خ
۴	ت	ه	و	ر	و	ف	ا	ت	س	ا	س	ا	س	ا
۵	ا	م	ل	ا	ل	ن	ر	و	ن	م	خ	ر	م	ه
۶	ر	خ	ا	ج	ا	ن	ب	ا	ت	ا	ی	ر	ی	ر
۷	ز	ا	ک	ر	س	خ	ت	ی	ا	س	ا	ی	ا	ل
۸	ا	ط	و	م	و	ز	ا	ر	ل	ا	ی	د	و	ی
۹	ر	د	ه	ز	ی	ر	ه	ف	ت	ر	ا	ی	ا	ی
۱۰	ه	ا	ش	و	ر	ا	ب	س	ن	ج	م	ن	ی	ا
۱۱	ت	ا	ت	ب	ا	ر	ا	د	ا	م	خ	ر	ش	ی
۱۲	ا	ن	ب	ی	ا	ی	و	ر	ت	ا	ی	ر	و	ن
۱۳	ا	ی	ن	ل	م	ا	ز	و	م	ب	ل	ی	ا	ی
۱۴	ا	ی	ن	ل	م	ا	ز	و	م	ب	ل	ی	ا	ی
۱۵	ب	ز	ه	ک	ر	ا	ر	م	د	ی	د	ب	ا	ی

۵	۲							
۱	۵	۸						
۶		۳						
۲		۶						
۸	۶		۴					
۲	۵		۶					
۸		۷						
۷		۵	۸					
۶		۹						

۹			۴					
۸		۳		۵				
۴		۶	۲	۵		۹		
		۳	۵	۷	۱			
	۳							
۶	۴							
۸					۴	۶		
				۱	۵			
۱			۴		۳			
۵			۲					